

KRAJCSI SÁNDOR ROLAND*

Kuba és Algéria kapcsolata a kubai internacionalizmus tükrében, 1961–1965

TANULMÁNYOK

A kubai forradalom 1959. január 1-i győzelmét követő, a Fidel Castro nevével fémjelzett korszak egyik sajátos külpolitikai vonása volt az 1970-es évek második felére megerősödő internacionalista szerepvállalás. Ez egyszerre jelentett humanitárius és katonai segítségnyújtást a függetlenségi harchoz, vagy az önálló államisággal már rendelkező, de elmaradott, korábban gyarmati függésben tartott népek számára. A legintenzívebb időszak az 1970–1980-as évtized volt: Nicaragua és Grenada támogatása mellett az afrikai szerepvállalás Angolában, Mozambikban vagy épp Etiópiában. A kubai akciók kezdete az afrikai kontinensen azonban egy évtizeddel korábbra, az 1960-as évekre nyúlik vissza: a felszabadulásért harcoló algériai Nemzeti Felszabadítási Frontnak (FLN) és fegyveres erejének, a Nemzeti Felszabadító Hadseregnek (ALN), majd ezt követően a Franciaországtól függetlenné vált Algériának nyújtott segítségig.

Jelen tanulmány a kubai–algériai kapcsolatokat kívánja górcső alá venni a karibi ország internacionalista programja tükrében, olyan kérdésekre keresve a választ, mint például: mit is jelentett az algériai szerepvállalás a kubai politikai vezetés számára; illetve hogy a segélynyújtási akciók háttérében milyen ideológiai vezérelvek álltak?

A feltett kérdésekre a magyar és idegen nyelvű szakirodalom mellett a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára által őrzött, a témához kapcsolódó külügyi dokumentumok, valamint korabeli sajtóforrások, katonai jelentések, visszaemlékezések, politikusi beszédek és interjúkötetek segítségével kívánunk választ adni.

Kuba és az algériai függetlenségi háború

Szokás Kuba algériai akcióját az első internacionalista szerepvállalásnak nevezni.¹ Ez a kijelentés azonban némiképp kiigazításra szorul, ugyanis a szigetország első internacionalistának mondható akciója 1960-ban zajlott, amikor a földrengés sújtotta Chilének nyújtott humanitárius segítséget.² Így helyesebb azt a megállapítást

* A szerző az ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola (új- és jelenkori egyetemes történelem doktori program) doktorandusza (1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8.).

1 Például: Neuner, 2004. 120.; Harris, 2009. 31.; Panichelli-Batalla, 2017. 39–40.

2 Feinsilver, 2010. 87.

használni, hogy Kuba első nagyszabású internacionalista vagy interkontinentális akciója Algériához köthető. Ez a vállalkozás a chilei eseményeket követően, 1961-ben vette kezdetét.

Az algériai háború 1954-ben bontakozott ki az FLN és az ALN vezetésével a gyarmattartó franciákkal szemben. A karibi szigetország külpolitikai törekvéseinek megfelelően, azaz az imperializmus ellen és a függetlenségükért küzdő nemzeti felszabadító mozgalmak támogatójaként, valamint a nemzetek közötti egyenlőség védelmezőjeként Algéria mellé állt.³ A kiállítás azonban nemcsak támogató és biztató szavakban merült ki, hanem gyakorlati segítséget is jelentett. 1961 decemberében Kuba ugyanis egy fegyverekkel, egészen pontosan ágyúkkal, aknavetőkkel, gránátokkal, 1500 puskával, 30 géppuskával, illetve lőszerrel megrakodott hajót küldött Algériába.⁴ Itt érdemes megjegyezni azt, hogy a fedélzeten önkéntes kubai katonák nem voltak, csakis hadianyag érkezett a szigetországból. Külön érdekessége a szállítmánynak, hogy ezek olyan amerikai fegyverek voltak, amelyeket a bukott kubai diktátor, Fulgencio Batista⁵ kapott az Egyesült Államoktól még 1958-ban.⁶ A Kubába visszainduló hajó fedélzetén több árván maradt gyerek⁷ és sok sebesült algériai szabadságharcos érkezett a szigetországba. Előbbieket oktatásban részesítette a kubai állam, míg utóbbiak orvosi ellátást kaptak.⁸

Ben Bella hatalomra jutása és a kubai modell

Algériában 132 év után, 1962. július 5-én kiáltották ki a függetlenséget, azonban még eldöntetlen volt a hogyan tovább kérdése, azaz milyen társadalmi, politika, gazdasági stb. berendezkedés valósuljon meg az újonnan felszabadult országban. Két lehetőség kínálkozott az algériai nép számára. Ezek közül az egyiket a Ben Hedda⁹ által vezetett irányvonal képviselte, amely a háborút lezáró, 1962. március 28-án a franciaországi Evianban aláírt tűzszünetről szóló szerződésben foglaltakat találta követendő útnak.¹⁰

Az egyezményben Franciaország elismerte Algéria függetlenségét és szuverenitását, azonban érdekeltségeit továbbra is meg szeretne volna őrizni az észak-afrikai országban. Ilyen volt például a valutáris unió, melynek értelmében Algériát

3 Ezt az irányvonalat Fidel Castro már az 1960. szeptember 2-i Havannai Nyilatkozat 7. pontjában körvonalazta: „...minden nép köteles szolidaritást vállalni az elnyomott, gyarmati, kizsákmányolt vagy megtámadott népekkel, a földkerekség bármely pontján legyen is az az ország, tekintet nélkül a földrajzi távolságra.” Lásd: *Havannai Nyilatkozat*, 1960. 399.; Gonzales, 2000. 317.

4 Castro–Ramonet, 2009. 189–190.; Glejjeses, 1996. 160–161.

5 Fulgencio Batista (1901–1973): kubai katonatiszt. 1940–1944 között Kuba elnöke, majd 1952-től 1959-ig a szigetország katonai diktátora volt.

6 Neuner, 2004. 120.

7 A szakirodalom (Glejjeses, 1996) szerint húsz, míg Fidel Castro szerint több száz árván maradt gyermekről van szó.

8 Glejjeses, 1996. 160–161.; Castro–Ramonet, 2009. 189–190.

9 Ben Hedda (1920–2003): algériai politikusa, az FLN vezetője, 1961–1962 között Algéria ideiglenes kormányának feje.

10 J. Nagy, 2016. 31.

a frankzónához kívánták csatolni. A földgáz és kőolaj kiaknázásában szerzett különleges jogok alapján Franciaország továbbra is folytathatta az erőforrások kitermelését a Szaharában, illetve az újabb lelőhelyek feltörésében is elsőbbséget élvezett. Az egyezmény ezenfelül azt is rögzítette, hogy a francia hadsereg több repteret, valamint a Mers-el-Kébirben található támaszpontot még 15 éven keresztül használhatja, a nukleáris fegyverkísérletek pedig még öt évig folytatódhatnak a Szahara területén. Mindezekért cserébe Franciaország technikai, pénzügyi, kulturális, valamint oktatási segítséget kívánt nyújtani az új algériai állam és társadalom felépítéséhez.¹¹ Az egyezményben foglaltakkal viszont a francia fél neokolonialis függési viszonyt alakított volna ki. Ez az álláspont azonban teljes mértékben elfogadhatatlan volt az FLN Ahmed Ben Bella¹² vezette és az ALN támogatását élvező baloldali szárnyának. Ennek a szóban forgó év május 25. és június 6. között, a líbiai Tripoli-ban rendezett FLN-nagygyűlésen hangot is adtak, valamint a szocialista irányvonal követése mellett tették le voksukat, mondván, hogy így megakadályozható Franciaország befolyásának megmaradása.¹³

Az FLN evianista és tripolista tábora között kialakult nézeteltérések 1962 őszén már-már polgárháborús hangulatot idéztek, amikor szeptember 9-én Ben Bella bevonult Algírba, és véget vetett a politikai csatározásoknak.¹⁴ Szeptember 25-én, öt nappal az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat követően összeült a nemzetgyűlés, ahol miniszterelnökké nevezték ki Ben Bellát, és proklamálták az Algériai Népi és Demokratikus Köztársaságot. Ezzel a szocialista opció győzött az észak-afrikai országban.¹⁵ Ezt az irányt az 1964. április 16–24. között tartott I. kongresszusán az FLN meg is erősítette az Algíri Charta elfogadásával, amely kimondta, hogy a „függetlenség megszilárdításáért és a szocializmus melletti állásfoglalás győzelméért vívott harc elválaszthatatlan egymástól”.¹⁶ Ben Bella a szocialista építés terén – Kína és Jugoszlávia mellett – Kubát tekintette követendő példának, ugyanis ott a nemzeti és a szociális elem összefonódott annak érdekében, hogy kivívják a nemzeti szuverenitást, a balra tolódó vezetés pedig eljutott a szocializmus kinyilatkoztatásáig,¹⁷ aminek eredményeként a forradalmi szervezeteket egy egységes kommunista párttá alakították.¹⁸ Ben Bellának a kubai forradalom

11 J. Nagy, 2010. 287.

12 Ahmed Ben Bella (1916–2012): szocialista politikus, az algériai függetlenségi háború harcosa. 1962–1963-ban Algéria miniszterelnöke, majd 1963-tól 1965-ig elnöke. Houari Boumédiène ezredes katonai puccsát követően 1980-ig börtönben, illetve házi őrizetben volt. Később elhagyta hazáját és Svájcba költözött, végül 1990-ben visszatérhetett Algériába.

13 J. Nagy, 1993. 132.; J. Nagy, 2016. 28., 31.

14 J. Nagy, 2016. 31–32.

15 J. Nagy, 2010. 302–303.

16 Idézi: J. Nagy, 1994. 89.

17 J. Nagy, 2016. 31., 34.

18 Kubában 1961-ben a Július 26-a Mozgalom, a Népi Szocialista Párt és a Forradalmi Direktórium összeolvadásából létrejött az Egyesült Forradalmi Szervezetek (ORI) elnevezésű párt. Később átszervezték, és 1965. október 3-tól Kubai Kommunista Párt néven működött tovább. Erről bővebben lásd: Anderle, 2004. 100., 124.

vívmányai iránti tiszteletét mutatja az is, hogy jó baráti kapcsolatot alakított ki Fidel Castróval, Raúl Castróval és Ernesto Che Guevarával.¹⁹

Kubai segélyek a független Algériának

A kubai segítségnyújtás Algéria részére az észak-afrikai ország függetlenségének deklarálását követően is folytatódott. Ebben nagy szerepet játszott az, hogy az 1962. január 22-én kezdődő, második Punta del Este-i értekezleten kizárták Kubát az Amerikai Államok Szervezetéből (AÁSZ), majd ezt követően, az Egyesült Államok nyomására a latin-amerikai országok Mexikó kivételével sorra megszakították kapcsolataikat a szigetországgal. Ily módon a kis karibi állam fokozatosan elszigetelődött a szubkontinensen.²⁰ Ennek ellensúlyozására jó alkalmat adott Ben Bella 1962. október 16–17-i hivatalos havannai látogatása. Kubai tartózkodása alatt az algériai politikus megbeszéléseket folytatott a szigetország kormányának vezetőivel, köztük magával a miniszterelnökkel, Fidel Castróval is. A tárgyalások egy közös közlemény kiadásával zárultak, amelyben a felek arról állapodtak meg, hogy a két ország között nagykövetségi szinten diplomáciai kapcsolat létesül.²¹ Ben Bella alighogy elhagyta a szigetországot, Fidel Castro már aznap este a Havannai Orvosi Egyetem hallgatóinak tartott beszédében azzal fordult az egyetemisták felé, hogy 50 önkéntes jelentkezését várják egy algériai orvosmisszióba, így megsegítve a rászoruló baráti államot. Ennek hátterében a franciák 1962 nyarán bekövetkezett, az észak-afrikai országból történő tömeges kivándorlása nyomán keletkezett orvoshiány állt.²²

Fidel Castro kérése megértő fülekre talált, és ennek köszönhetően a kubai vezetés 1963. május 23-án egy 55 fős (29 orvos, 3 fogorvos, 15 ápoló, 8 egészségügyi technikus, nemi megoszlás: 45 férfi és 10 nő) egészségügyi csoportot küldött Algériába, amely másnap, május 24-én érkezett meg a fővárosba, Algírba. Itt egy hetet töltöttek a csoport tagjai, majd utána Setifbe, Sidi Bel Abbasbe és más városokba szállították őket.²³ Az egészségügyi kontingens összesen 14 hónapig tartózkodott az észak-afrikai országban, költségeit teljes mértékben a kubai állam állta.²⁴ A kiadások fedezéséről való megállapodás azonban nem ment zökkenőmentesen a felek között, ugyanis először a kubai állam csak az orvosok Algériába szállítását fizette, valamint ingyenes ellátást biztosított az algériai nép számára. Arról viszont nem született konszenzus, hogy az orvosok fizetéséről, szállásáról, étkeztetéséről stb. ki fog gondoskodni, ami azt eredményezte, hogy az észak-afrikai országban szolgáló orvosok az első hetekben nem kaptak fizetést, ebből fakadóan többeknek szinte teljesen elfogyott a magukkal hozott költőpénze, így jó néhányuk nemegyszer éhen maradt. A misszió tagjai a problémáról beszámoltak az 1963 júliusában

19 Harris, 2009. 31.

20 Pál-Szilágyi, 2021. 379.; Kerekes, 1979. 118., 189.

21 Közös közlemény Ben Bella és Fidel Castro megbeszéléseiről. In: *Népszabadság*, 1962. október 19. 5.

22 J. Nagy, 1993. 133.

23 Glejjeses, 1996. 164–165., 167.; Feinsilver, 2010. 87.

24 De Vos – De Ceukelaire – Bonet – Van der Stuyft, 2007. 762.

Algériába látogató Ernesto Che Guevarának, aki rögtön intézkedett is, aminek köszönhetően az a döntés született, hogy a költségek teljes egészét a kubai állam fizeti. Sajnos mégsem volt akadályoktól mentes a kubai orvosok ellátása, ugyanis sokszor késve kapták meg a szolgáltatásukért járó juttatásukat. Ezt a csorbát csupán az 1960-as évek végére sikerült kiköszörölni.²⁵

Az első kubai egészségügyi kontingens hazatérését követően, 1964 júniusában érkezett meg Algériába a második egészségügyi misszió, amely immáron 61 főt számlált. Ebből 24 orvos, 4 fogorvos, 24 ápoló, 9 személy pedig egészségügyi technikus volt. Nemekre lebontva 27 női és 34 férfi tagja volt a csoportnak.²⁶

1963-ban kubai részről a humanitárius segélynyújtáson túl egy másik nagy-szabású internacionalista szerepvállalásra is sor került, miután ősszel Algériában ismét megszólaltak a fegyverek. Október 14-én Marokkó támadást indított az ásványkincsekben gazdag Tindouf és Béchar régiók²⁷ menti határnál Algéria ellen, hogy megszerezze annak erőforrásait, elsősorban a kőolajat.²⁸ Az algériai hadsereg nem rendelkezett megfelelő és elegendő fegyverrel ahhoz, hogy fel tudja venni a harcot Marokkó csapataival. Ezért nem sokkal a konfliktus kirobbanását követően Ben Bella a kubai nagykövethoz, Jorge „Papito” Serguerahoz²⁹ fordult segítségért. Serguera azonnal továbbította a kubai vezetésnek az algériai államfő kérését. Kuba nem habozott sokáig, és felállított egy önkéntes katonákból álló fegyveres csoportot, a Grupo Especial de Instrucción (GEI), amely Algéria segítségére sietett. Először a fegyveres csoport 8 fős vezetősége érkezett meg Algériába, majd ezt követően két hajóval, 1963. október 22-én és 29-én az önkéntes katonák és a hadianyag is befutott az algériai Orán kikötőjébe.³⁰ Itt érdemes megjegyezni, hogy október 29-én a Cubana légitársaság repülőjáratán szintén érkeztek kubai harcosok az észak-afrikai országba.³¹

Algériába összesen 686 kubai katona, egy 22 tankból álló páncélozott zászlóalj, tüzérség, aknavetők, légvédelmi ágyúk, valamint egyéb hadifelszerelések érkeztek Kubából, illetve ajándékként 4744 tonna cukrot is küldött a szigetország kormánya.³² A harcokszíntérre Fidel Castro elmondása szerint a Szovjetuniótól kapott éjjellátó berendezéssel felszerelt, modern harcjárművekből állt. Ezzel szemben a

25 Glejjeses, 1996. 167–169.

26 Uo. 169.

27 Ezek a területek eredetileg Marokkóhoz tartoztak, ám a franciák Algériához csatolták a gyarmati időszakban. Grass, 2019.

28 Marokkói csapatok támadása Algéria ellen. In: *Népszabadság*, 1963. október 15. 1.; Castro–Ramonet, 2009. 193.

29 Jorge „Papito” Serguera (1932–2009): kubai forradalmár, politikus. 1962-ben nevezték ki Kuba algériai követévé, a tisztséget Ben Bella 1965-ös bukásáig töltötte be. Ezt követően 1967 és 1974 között a Kubai Rádió és Televízió Intézet (Instituto Cubano de Radio y Televisión, ICRT) igazgatója volt, az ő nevéhez fűződik a The Beatles brit beategyüttes dalainak betiltása. Életére részletesen lásd: Murió ‘Papito’ Serguera, fiscal de los ‘tribunales revolucionarios’ y censor. In: *Cubaencuentro*, 2009. 02. 04. <https://www.cubaencuentro.com/cuba/noticias/murio-papito-serguera-fiscal-de-los-tribunales-revolucionarios-y-censor-153428> (letöltés: 2023. február 25.).

30 Glejjeses, 1996. 175., 178.; Neuner, 2004. 121.

31 Durch, 1978. 44.

32 Glejjeses, 1996. 177.; Grass, 2019.

témával foglalkozó szakirodalom többségében az szerepel,³³ hogy ezt a 22 darab harckocsiból álló zászlóaljat T-34-esek alkották, melyek 1963-ban már nem számítottak korszerűnek. Ezek a tankok ugyanis az úgynevezett harmadik generációs, azaz 1939 és 1952 között gyártott harcjárművek voltak. A szóban forgó időszakban a legmodernebbnek számító T-55-ös, illetve T-62-es típusú tankok már negyedik generációsok, vagyis 1953–1964 között készült eszközök voltak. Ezek közül az algériai–marokkói határkonfliktus idején csak T-55-össel rendelkezett Kuba, míg T-62-eseket csak 1976-ban kapott a Szovjetuniótól.³⁴ Így biztosan nem a legmodernebb eszközöket küldték az észak-afrikai országba, vagyis Fidel Castro visszaemlékezése az algériai katonai segítségnyújtással kapcsolatban nem teljesen pontos.

Az Algériába érkező kubai tanácsadók azonnal belevetették magukat a munkába, és kidolgoztak egy ellentámadást Marokkóval szemben, amely a *Méltóság* nevet kapta, azonban ennek gyakorlati kivitelezésére már nem került sor, mert közben a hadban álló felek 1963. október 30-án tárgyalóasztalhoz ültek és fegyverszüneti megállapodást írtak alá, ami november 2-án lépett életbe.³⁵ Ezt követően 1964. február 20-án a felek békét kötöttek, amelynek értelmében helyreállt a status quo, azaz Marokkó nem kapott, míg ezzel szemben Algéria nem veszített területeket. A békekötést követően megkezdődött a kubai csapatok kivonása az országból, ami március végére fejeződött be.³⁶

Évekkel később, a háború befejezését követően Fidel Castro egy – a fentiekben már hivatkozott – interjúban igen érdekes kijelentést tett a kubai algériai szerepvállalásával kapcsolatban, amely a következőképpen hangzott: „Több száz harcost küldtünk a helyszínre. Anélkül, hogy erre bárkitől engedélyt kértünk volna (...).”³⁷ Az idézetből nagyon fontos azt a részt kiemelni, hogy a segélyküldést engedély nélkül hajtotta végre a kubai vezetés. Ez egyfajta „erődemonstrációnak” is tekinthető a Szovjetunióval és a keleti blokkal szemben. Fidel Castro ugyanis ezzel próbálhatott visszavágni a rakétaválság miatt,³⁸ azt üzenve Moszkvának, hogy Kuba nem hagyja cserben elvtársait, illetve a szigetország egy erős, független állam, amely önálló külpolitikát folytat, amihez nem köteles senkitől sem engedélyt kérnie. Persze ez a feltételezés csakis abban az esetben helyes, ha tényleg hihetünk Castro állításának, és valóban nem kért engedélyt a Szovjetuniótól.

A hihetőség mellett áll az az érdekes kijelentés, amit Anatolij Dobrinyin, a Szovjetunió amerikai nagykövete³⁹ tett egy 1995-ös visszaemlékezésében: Kuba katonákat küldött Angolába „saját kezdeményezésére és velünk (Szovjetunió – K. S. R.) való konzultáció nélkül”.⁴⁰ Igaz, a szovjet politikus megjegyzése Kuba

33 Például: Durch, 1978. 44.; Gleijeses, 1996. 199., 177.; Grass, 2019.

34 *Handbook*, 1979. A-14.

35 November másodikától tűzszünet az algériai–marokkói határon. In: *Népszabadság*, 1963. október 31. 1.; Grass, 2019.

36 Uo.; Gleijeses, 2002. 47., 49.

37 Castro–Ramonet, 2009. 193.

38 Moszkva úgy ült tárgyalóasztalhoz Washingtonnal, hogy nem vette figyelembe a kubai érdekeket. Erről részletesebben is beszámolunk jelen írás utolsó előtti fejezetében.

39 Hivatali ideje: 1962–1986.

40 Gleijeses, 1996. 193–194.

1975-ben kezdődő angolai szerepvállalására vonatkozott, viszont ha ott és akkor meg merte tenni ezt Kuba, feltételezhetően máskor, akár Algéria esetében is eljárhatott hasonló módon.

Szintén Castro állítását támasztja alá az, hogy Kuba és a Szovjetunió között az algériai–marokkói háború idején még nem volt olyan szerződés, ami tiltotta volna a szovjet fegyverek harmadik félnek történő átadását. Erre vonatkozó dokumentumot ugyanis csak 1965 után írtak alá a felek.⁴¹ Továbbá azt is érdemes kiemelni, hogy a szovjet fegyvereket leszámítva minden más kubai volt: a katonák, a tanácsadók, a kiképzőtisztek, beleértve az őket és a hadianyagot Algériába szállító repülőgépet, illetve hajókat.⁴²

Fidel Castro engedélykéréssel kapcsolatos kijelentését tovább árnyalja az az álláspont, amit a Szovjetunió és a szocialista blokk képviselt az észak-afrikai országok fegyveres konfliktusa idején. A források tükrében úgy tűnik, hogy a Szovjetunió és szatellitállamai próbálták kivonni magukat az Algéria és Marokkó között dúló harcokból. Ben Bella ugyanis Kuba mellett a keleti tömb országaitól is kért fegyveres segítséget, de mint az kiderül Flavio Bravo, az Algériában szolgáló kubai erők parancsnokhelyettesének 1963. október 21-i jelentéséből, a szocialista országok az algériaiaknak csak „ígérték és még többet ígérték, de a fegyverek soha nem érkeztek meg”.⁴³ Emellett a *Népszabadság* korabeli számában megjelent szovjet sajtóvélemény is igen beszédes: „A békeszerető népeket, köztük a Szovjetuniót, nagy aggodalommal tölti el az algériai–marokkói kapcsolatok megromlása, s ezért feladatuknak tekintik, hogy segítsenek a békés megoldásban.”⁴⁴

De pontosan mi is állt a Szovjetunió (illetve a szocialista tábor) tartózkodó magatartása mögött? A választ abban kell keresnünk, hogy a hadban álló felek közül mind a két országhoz fűzte valamilyen érdek a szovjet vezetést. Marokkóval ugyanis az 1950-es évek második felétől kezdődően a Szovjetunió kereskedelmi (1957) és diplomáciai (1958) kapcsolatban állt, illetve 1961–1962 folyamán fegyvereket szállított az észak-afrikai országnak.⁴⁵ Algéria pedig csak az 1962-es függetlenségét követően vált fontossá a szocialista blokk számára, igaz, ekkor még csak politikai szempontból. A Ben Bella vezette, sajátos – a Korán és a marxizmus tanait ötvöző – szocializmusépítést követő észak-afrikai ország a függetlenségi harcokban elért sikereknek, valamint a kibontakozó társadalmi reformkísérleteknek köszönhetően rövid időn belül a kontinens baloldali és haladó gondolkodású mozgalmainak és forradalmárjainak lett a Mekkája.⁴⁶ Ezzel pedig potenciális jelöltté vált az afrikai társadalmi és gazdasági változások baloldali irányú előmozdításának vezető szerepére, és mintegy Afrika Kubájaként kezdett mutatkozni az ország a Szovjetunió

41 Uo. 193.

42 Uo.

43 Flavio Bravo, 1963.

44 A Pravda az algériai–marokkói viszályról. In: *Népszabadság*, 1963. október 18. 2.

45 Zoubir, 1987. 22–23.

46 J. Nagy, 2016. 32–33.

szemében.⁴⁷ Arról nem is beszélve, hogy 1963 szeptemberében 100 millió dollár értékű hitelt nyújtott a Szovjetunió Algéria részére.⁴⁸

Hogyan kapcsolódik a kubai szerepvállalás és Fidel Castro engedélykérésrel kapcsolatos kijelentése a Szovjetunió semlegességéhez? A kérdésre a válasz abban rejlik, hogy a Szovjetunió minden bizonnyal egyik észak-afrikai országgal sem szerette volna elveszíteni jó viszonyát. Marokkó a szovjet fegyvereknek köszönhetően azonban fölényben volt a gyengén – elsősorban régebbi típusú francia könnyűfegyverekkel – felfegyverzett algériai csapatokkal szemben.⁴⁹ Így egy esetleges marokkói győzelem esetén szinte biztos, hogy algériai kapcsolatai sérültek volna, ám a Marokkóval fennálló gazdasági-diplomáciai kapcsolatokat sem kívánta kockáztatni azzal, hogy Algéria mellé áll és fegyveres segítséget nyújt. Konszenzusos megoldásnak tűnhetett Moszkva számára a status quo fenntartása, amit az erőviszonyok kiegyenlítésével lehetett volna kivitelezni, és ezáltal tárgyalóasztalhoz ültetni a feleket. Ehhez jó eszközül szolgálhatott volna a kubai fegyveres támogatás, amelynek mértéke épp akkora volt, hogy az erőviszonyokat kvázi egalizálta a háborúban.⁵⁰ Ezért elképzelhető, hogy Kuba valójában mégis kért engedélyt az akció végrehajtására, ugyanis ez a lépés Moszkva érdekét is szolgálta. Persze, ennek lehet egy másik aspektusa is, miszerint Kuba valóban nem egyeztetett a szovjet vezetéssel. De mivel az Algériának nyújtott kubai katonai támogatás mértéke nem haladta meg azt a mértéket, ami ütközött volna Moszkva elképzeléseivel a konfliktus kimenetelét illetően, így nem bánta a karibi állam magánakcióját.

Ki kell emelnünk azonban két olyan tényezőt is, ami viszont arra enged következtetni, hogy Kuba igenis folytatott konzultációt Moszkvával az algériai internacionalista akció kapcsán. Egyik a szervezésben nyilvánult meg, ugyanis a katonáknak, akik Algériába indultak szolgálatra, nem volt szabad elárulni senkinek (még családtagjaiknak sem) azt, hogy pontosan hová tartanak. Ehelyett azt kellett mondaniuk, hogy a Szovjetunióba utaznak továbbképzésre. A fedősztori hihetővé tételéhez azonban a szovjeteknek is tudniuk kellett a kubaiak Algériába tervezett akciójáról.

A másik ok, ami arra mutat, hogy Kuba kénytelen volt egyeztetni algériai szerepvállalásával kapcsolatban, az az 1963 októberében a Karib-térségben pusztító Flora hurrikán volt, amely Kuba szigetét is sújtotta. A természeti csapás által okozott károk helyreállításában és a sérültek ellátásában ugyanis óriási segítséget (például gyógyszereket, ruhákat, élelmiszereket, tisztálkodási eszközöket stb.) kapott Kuba a Szovjetuniótól és a szocialista országoktól, egy időben azzal, hogy Algériában kubai önkéntesek harcoltak.⁵¹ Ahhoz pedig, hogy ezt a támogatást megkapja a szigetország, minden bizonnyal nem jött volna túl jól egy olyan vállalkozás, ami szembemegy a szovjet zóna akaratával.

47 J. Nagy, 2021. 596.

48 Zoubir, 1987. 26.

49 Glejjeses, 1996. 172.

50 Uo. 181.

51 A Flóra orkán pusztítása Kubában. In: *Népszabadság*, 1963. október 13. 10. és Több, mint ezer emberéletet követelt az orkán Kubában. In: *Népszabadság*, 1963. október 15. 10.

A kubai szerepvállalás politikai és ideológiai háttere

Érdeemes közelebbről megvizsgálni azt a kérdést, hogy mi motiválhatta a Kubai Köztársaságot abban, hogy 1961-ben fegyvereket és lőszeret, 1963 tavaszán orvoscsoportot küldjön Algériába. Továbbá mi állhatott annak hátterében, hogy Kuba a Flora hurrikán pusztítása idején a kis karibi államtól földrajzilag oly távoli két ország lokális háborújába katonákat küldött az egyik fél, Algéria számára, szemben azzal a Marokkóval, amellyel a csapatai Algériába érkezése előtt néhány héttel még egy három évre szóló, egymillió tonna cukor felvásárlására vonatkozó megállapodást írt alá.

A fentiekben felvetett kérdésekre az egyik válasz Kuba külpolitikai törekvéseiben rejlik. Ezek közül is a legfontosabb, hogy a szigetország mindenféleképpen ki akart törni a latin-amerikai szubkontinensen való elszigetelődéséből. Ennek érdekében új kapcsolatokat kellett kiépítenie, amire kiváló lehetőséget nyújtottak az olyan újonnan felszabaduló és Kubához ideológiailag is közel álló afrikai országok, mint például Algéria. Az észak-afrikai ország ugyanis kaput jelentett Kuba számára Afrikához, mivel az algériai fővárosban, Algírban a kontinens számos részéről jelen voltak a különböző felszabadító mozgalmak képviselői, akikkel így kapcsolatot tudott kiépíteni Kuba. Erre kiváló példa lehet a bissau-guineai gerillamozgalom, amelynek tagjaival Algériában ismerkedtek meg a kubaiak.⁵²

A szigetország 1966-ban 600 katonát (köztük 70 orvost) küldött, hogy így segítse a portugál gyarmatosítókkal szembeni felszabadító harcot.⁵³ Algírban több latin-amerikai gerilla is megfordult, közülük is elsősorban a venezuelai mozgalom tagjai. Kuba ezt kihasználva továbbra is kapcsolatban tudott maradni a szubkontinens forradalmáryaival. Sőt mi több, Algéria szerepet vállalt a latin-amerikai gerillák kiképzésében, illetve a Kubában kiképzett harcosoknak a szubkontinensre történő utaztatásában. Ez utóbbit az is segítette, hogy Kuba kérésére Ben Bella több latin-amerikai országgal, köztük Argentínával, Brazíliával és Venezuelával is felvette a diplomáciai kapcsolatot, így ennek köszönhetően a forradalmárok (hamis) algériai útvevelekkkel és papírokkal be tudtak utazni az adott célországba.⁵⁴

A másik lehetséges válasz a felmerült kérdésekre, azon belül is az 1963-as eseményekre vonatkozóan, abban keresendő, hogy Kuba csalódott a Szovjetunióban. Az 1962. októberi rakétaválság rendezése során ugyanis a tárgyaló felek, John F. Kennedy amerikai elnök és Nyikita Hruscsov szovjet pártfőtitkár, miniszterelnök kihagyták Kubát a kialakult helyzet rendezéséből. Továbbá a szovjetek meg sem próbálták képviselni a kubai érdekeket az Egyesült Államokkal szemben. Hruscsov egyedül Kuba függetlenségének tiszteletben tartását és meg nem támadását ígértette meg az USA-val. Azonban a szovjet fél a tárgyalás további részében csak saját érdekeit vette figyelembe, azaz a törökországi amerikai rakéták leszerelését.⁵⁵ Így

52 Glejjeses, 1996. 186., 189.

53 Az ország végül 1974 szeptemberében vált függetlenné. Castro–Ramonet, 2009. 194.

54 Glejjeses, 1996. 187–188.; Horváth–Anderle, 2000. 290.

55 Anderle, 2004. 128.

Guantánamo kérdése⁵⁶ és az USA által 1962. február 4-én kivetett gazdasági embargó feloldása szóba sem került, valamint a szovjet fél azt sem jelentette ki, hogy egy esetleges amerikai támadás esetén megvédi Kubát, ha kell akár fegyveresen is. A válság lezárását eredményező megegyezés nyomán a szigetország vezetése becsapottnak és megalázottnak érezte magát, továbbá már nem látta biztosítva az ország védelmét Moszkva által. Egyre inkább úgy tűnt a kubai vezetésnek, hogy a régi függést egy újabb váltotta fel. Ezért Fidel Castróban fokozatosan felerősödött a harmadikutas, el nem kötelezett politikai irányvonal követése, ezért megpróbált az újonnan függetlenné vált, vagy épp függetlenségükért harcoló országokkal kapcsolatokat kiépíteni.⁵⁷

A kubaiak algériai törekvéseinek továbbá ideológiai szempontú motivációi is voltak. Ezek közül az egyik legfontosabb – s már jelen írás elején is említett – eleme a harmadik világ népeinek imperialistaellenes, valamint a függetlenségért vívott harcukkal való szolidaritás és támogatás. Ezekben ugyanis saját forradalmi küzdelmét vélte felfedezni Kuba, ami különösen igaz volt Algéria vonatkozásában. Ezt bizonyítja Roberto González Gómez (1939–2005) kubai külpolitikai szakértő visszaemlékezése is: „A kubai forradalom és az algériai forradalom között már 1959 előtt is nagyon szoros kötelék, egyfajta spontán »testvériség« alakult ki, mivel párhuzamos utakon haladtak. A kubai nép olyan mértékben azonosult az algériai harccal, ami talán a nicaraguai forradalomig meg sem ismétlődött. A Batista-ellenes lapok, mint például a *Bohémia*, elősegítették ezt. Mivel nem mindig lehetett közvetlenül Batista rendszerét támadni, ezért inkább az algériai forradalmi harcról tudósítottak – az FLN katonai sikereiről, a franciák által alkalmazott kínzásokról, a francia zsoldban álló besúgók és gengszterek kivégzéséről stb.”⁵⁸ Vagyis az ellenzéki lapok kvázi párhuzamot állítottak a két harc között. Továbbá a harmadik világ, ezen belül is Afrika támogatásával kapcsolatban Kubának egyfajta, már-már messianisztikus küldetésstudata alakult ki, amit Raul Roa⁵⁹ a következőképpen fogalmazott meg: „Kubának kell az imperialistaellenes, gyarmatosításellenes népek, elsősorban az afrikai népek vezetőjévé, szószólójává válni.”⁶⁰

Érdeemes kiemelni a kubai orvosi segélynyújtás ideológiai vetületét is, ami megmagyarázza azt, hogy a kezdeti nehéz körülmények ellenére miért csinálták végig az expedíciót az orvosok (ugyanis sokáig nem, majd csak akadozva kaptak fizetést). Ez Ernesto Che Guevara 1960. augusztus 20-án, *Környezetem gyermeke* című, az orvostanhallgatók előtt mondott beszédével áll szoros összefüggésben. Ebben Guevara forradalmár orvosokról beszélt, akiknek magatartását a következőképpen jellemezte: „...megvan a jogunk, sőt kötelességünk, hogy forradalmár orvo-

56 A kubai Guantánamo-öbölben található az USA haditengerészete által 1903 óta birtokolt katonai bázis. Fidel Castro azt szerette volna, hogy Hruscsov a tárgyalások során érje el az amerikai csapatok kivonulását ebből a térségből. Anderle, 2004. 128.

57 Horváth–Anderle, 2000. 268.

58 Idézi: Glejjeses, 1996. 161.

59 Raúl Roa García (1907–1982): kubai politikus, diplomata. 1949–1951 között a kubai Oktatási Minisztérium kulturális igazgatója volt. A forradalom győzelmét követően, 1959-től 1976-ig Kuba külügyminisztere.

60 MNL OL XIX J-1-j (1945–1964) Kuba 84. d. 5/b/005423/1961. Tárgy: Kuba részvétele a kairói előkészítő konferencián. Prága, 1961. június 23. 7.

sok legyünk, azaz olyan emberek, akik szakmájuk technikai tudását a forradalom és a nép szolgálatába állítják”.⁶¹ Ezt a beszédet alapvetően azért mondta, hogy az egyetemistákban tudatosítsa a kötelességeiket, melyekkel a kubai népnek, illetve a forradalomnak tartoznak. A beszéd olyannyira hatásos volt, hogy az Algériában szolgálatot teljesítő kubai orvosok a Guevara által megfogalmazott alapelveknek tettek eleget. Ugyanis egy fiatal, még instabil lábakon álló, baráti ország egészségügyi megerősítésében segítettek szaktudásukkal, ezzel hozzájárulva ahhoz, hogy ott tovább folytatódhassanak a függetlenség elnyerésével elindított változások és reformok.

Ben Bella bukása és a kubai–algériai kapcsolatok elhidegülése

Algéria 1965-re már súlyos gazdasági problémákkal küzdött, melyek háttérben a szervezetlenség, a túlzott bürokrácia, illetve a szakemberek hiánya állt. Ennek orvoslására Ben Bella azonnali megoldást kívánt találni, ami kapkodáshoz és a rögtönzés politikájához vezetett. Ezt tovább rontotta, hogy az algériai elnök egyre inkább az FLN vezetőinek megkérdezése nélkül hozta meg döntéseit. A helyzet odáig fajult, hogy 1965. június 19-én a Houari Boumédiène (Hawāri Bū-Madyan)⁶² hadügyminiszter által létrehozott Forradalmi Tanács egy puccsal átvette a hatalmat. Az újonnan létrejött kormány a gazdaság és az állami élet dezorganizálásával, elvtelen káderpolitikával, demagógiával, valamint nem demokratikus vezetési módszerek alkalmazásával vádolta Ben Bellát.⁶³

A Kuba és Algéria közötti jó viszonyban Ben Bella bukását követően negatív irányú változás állt be. A kubai kormány a Boumédiène hatalomra jutását követő napon hazarendeltette az ottani nagykövetét, helyére pedig egy ideiglenes megbízottat küldött.⁶⁴ Szintén a puccs miatti elégedetlenségét fejezte ki a kubai vezetés, amikor bojkottálta az Algériába tervezett, de végül elmaradt 9. Világifjúsági Találkozót.⁶⁵ Erre válaszul Boumédiène bezáratta a kubai hírügynökség, a Presna Latina Algériában működő irodáját.⁶⁶

Haydée Santamaría,⁶⁷ a kubai párt országos vezetőségének egyik tagja 1965 júniusában, a Dömény Jánossal a havannai magyar nagykövetségén lefolytá-

61 Guevara, 2004. 205.

62 Houari Boumédiène (1932–1978): algériai katonatiszt, Ben Bella harcostársa. 1960-tól az FLN fegyveres erejének (ALN) parancsnoka. 1962 és 1965 között hadügyminiszter volt, majd 1965-től egészen 1976-ig a Forradalmi Tanács elnöke. Ezt követően haláláig Algéria elnöki tisztségét töltötte be.

63 J. Nagy, 1993. 134–135.

64 Glejjeses, 1996. 190–191.

65 Végül 1968-ban, Bulgáriában pótolták be az elmarad 9. Világifjúsági Találkozót.

66 Castro's Speech on Algerian Coup. In: *The Militant*, 1965. július 26. 4.

67 Haydée Santamaría (1922–1980): Armando Hart Davalos kubai miniszter (oktatásügyi, 1959–1965, majd kulturális, 1976–1997) felesége. Részt vett az 1953. július 26-i, Moncada laktanya elleni sikertelen akcióval párhuzamosan zajló Saturnino Lora megyei kórház megrohamozásában. Emiatt 7 hónap börtönbüntetésre ítélték. A kubai forradalomban is szerepet vállalt, 1958-tól a Július 26-a Mozgalom floridai (Miami) központjának vezetője lett. Fidel Castro saját maga, illetve Celia Sánchez, Che Guevara, Camilo Cienfuegos, Raúl Castro, Frank País, Melba Hernández, Vilma Espín és Juan Almeida mellett Haydée

tott beszélgetésében a következőképpen jellemezte Kuba álláspontját az algériai eseményekkel kapcsolatban: a „kubai vezetőknek negatív véleményük van a Ben Bella elleni puccsról és a hatalom átvétele utáni helyzet politikai perspektívájáról”.⁶⁸ Fidel Castro egyenesen „nyilvános katonai és jobboldali puccsnak”⁶⁹ nevezte az algériai vezető hatalomból való elmozdítását, derül ki egy későbbi, 1969-ben Kuba bel- és külpolitikai helyzetéről készült magyar külügyi jelentésből.

Santamaría azt is elárulta Döménynek, hogy a negatív vélemény egyfelől az új algériai elnök, Boumédiène politikájának ismeretlenségéből fakadt. A másik ok, amiért bizalmatlan volt Kuba az új algériai vezetéssel szemben, az a kormány összetétele. Santamaría elmondása szerint reakciós és Nyugat-barát személyek is helyet foglaltak a kormányban.⁷⁰

A kapcsolatok elhidegülése ellenére, derül ki a CIA 1966. július 28-i jelentéséből, egy kubai orvoscsapat Boumédiène puccsát követően is Algériában tartózkodott.⁷¹ Vagyis a megromló államközi kapcsolatok ellenére Kuba továbbra is eleget tett internacionalista vállalásának, ami egyfajta, a külvilágnak, elsősorban az USA-nak adott üzenetként is értelmezhető: bármilyen kormány is legyen hatalmon, a szigetország az elesetteket és a rászorulókat, jelen esetben az algériai betegeket, mindig megsegíti.

Epilógus

Kuba és Algéria viszonyában azonban fokozatos javulás állt be 1968-ra, ennek keretében kubai részről Armando Hart Davalos,⁷² míg algériai részről Abd el-Azíz Buteflika⁷³ tettek diplomáciai látogatást egymás országaiban. A normalizálódás hátterében az állt, hogy „a két ország a nemzetközi politika számos kérdésében hasonló nézeteket” vallott.⁷⁴ Az újra egymásra találásban pedig fontos szerepet játszott az is, hogy a Boumédiène-kormány, noha valóban jobboldali politikusokat is magában foglalt, alapvetően nem kérdőjelezte meg a szocialista irányt, mi több, visszafordíthatatlannak tartotta azt, éppen ezért annak elmélyítésére törekedett.⁷⁵ Arról nem is beszélve, hogy Kubának igen fontos volt, hogy az Algériával való kapcsolat révén

Santamaríát is a kubai forradalom tíz legbefolyásosabb személye közé sorolta. A beszélgetést idézi Horváth, 2016. 54., lásd még: 43., 49–54.

68 MNL OL XIX-J-1-j Kuba 1965. 74. d. Tárgy: Beszélgetés Haydée Santamaríával a kubai párt országos vezetőségének tagjával. Havanna, 1965. június 25. 1.

69 MNL OL XIX-J-1-j Kuba 1969. 61. d. 00631/1/1969. Tárgy: Kubai köztársaság (Tervezet miniszterhelyettesi értekezletre). Budapest, 1969. február 8. 20.

70 MNL OL XIX-J-1-j Kuba 1965. 74. d. Tárgy: Beszélgetés Haydée Santamaríával a kubai párt országos vezetőségének tagjával. Havanna, 1965. június 25. 1.

71 *Intelligence Memorandum*, 1966. 7.

72 Armando Hart Davalos (1930–2017): tisztségeit lásd a 67. jegyzetben.

73 Abd el-Azíz Buteflika (1937–2021): algériai politikus, 1962–1963-ban ifjúsági és sport miniszter, majd 1963-tól 1979-ig az ország külügyminisztere volt. 1999-ben Algéria elnöke lett, tisztségét 2019-ig töltötte be.

74 MNL OL XIX-J-1-j Kuba 1969. 61. d. 00631/1/1969. Tárgy: Kubai Köztársaság (Tervezet miniszterhelyettesi értekezletre). Budapest, 1969. február 8. 20.

75 J. Nagy, 2016. 37.

ablakot nyitott Afrikában. Az észak-afrikai országnak köszönhetően ugyanis kapcsolatba léphetett a kontinens más államaival és mozgalmaival, aminek köszönhetően szélesíteni tudta kapcsolatait, valamint növelni a presztízsét a harmadik világban. Végül, de nem utolsósorban Algéria segítségével latin-amerikai forradalmi törekvéseit is tovább próbálta folytatni Kuba, igaz, ezek a kísérletek kudarccal végződtek.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források lelőhelye

MNL OL

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Bp.)

2. Kiadott források és szakirodalom

Anderle

2004 Anderle Ádám: *Kuba története*. Szeged, 2004.

Castro–Ramonet

2009 Castro, Fidel – Ramonet, Ignacio: A Cuito Cuanavale-i csata. Fidel Castro Kuba katonai részvételéről az afrikai nemzeti felszabadítási harcokban. In: *Eszmélet*, 21. (2009) 81. sz. 189–212.

De Vos – De Ceukelaire – Bonet – Van der Stuyft

2007 De Vos, Pol – De Ceukelaire, Wim – Bonet, Marino – Van der Stuyft, Patrick: Cuba's International Cooperation in Health: An Overview. In: *International Journal of Health Services*, 37. (2007) 4. sz. 761–776. DOI: 10.2190/HS.37.4.k.

Durch

1978 Durch, William J.: The Cuban Military in Africa and the Middle East: From Algeria to Angola. In: *Studies in Comparative Communism*, 11. (1978) 1–2. sz. 34–37. DOI: [https://doi.org/10.1016/0039-3592\(78\)90030-3](https://doi.org/10.1016/0039-3592(78)90030-3).

Feinsilver

2010 Feinsilver, Julie M.: Fifty Years of Cuba's Medical Diplomacy: From Idealism to Pragmatism. In: *Cuban Studies*, 41. (2010) 85–104.

Flavio Bravo

1963 Flavio Bravo, Deputy Commander of the Cuban Forces in Algeria, to Raúl Castro Algiers. October 21, 1963. In: *Wilson Center Digital Archive*. [Centro de Información de la Defensa de las Fuerzas Armadas Revolucionarias (CID-FAR), Havana.] <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/flavio-bravo-deputy-commander-cuban-forces-algeria-raul-castro-algiers> (letöltés: 2023. február 9.).

Glejjeses

1996 Glejjeses, Piero: Cuba's First Venture in Africa: Algeria, 1961–1965. In: *Journal of Latin American Studies*, 28. (1996) 1. sz. 159–195. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022216X00012670>.

2002 Glejjeses, Piero: *Conflicting Missions: Havana, Washington, and Africa, 1959–1976*. London, 2002.

Gonzales

2000 Gonzales, David: Cuban–African Relations: Nationalist Roots of an Internationalist Policy. In: *Review of African Political Economy*, 27. (2000) 84. sz. 317–323.

Grass

2019 Grass, Kacper: The Historical Legacy and Current Implications of Cuban Military Internationalism. In: *Análisis GESI [Grupo de estudios en seguridad internacional]*. 2019. október 9. <https://www.seguridadinternacional.es/?q=es/content/historical-legacy-and-current-implications-cuban-military-internationalism> (letöltés: 2023. február 9.).

Guevara

2004 Guevara, Ernesto Che: *A motoros naplója*. Bp., 2004.

Handbook

1979 Handbook on the Cuban Armed Forces, April. DDB-2680-62-79. April, 1979. In: *Homland Security Digital Library (HSDL)*. <https://www.hsdl.org/c/abstract/?docid=446478> (letöltés: 2023. február 18.).

Harris

2009 Harris, Richard L.: Cuban Internationalism, Che Guevara, and the Survival of Cuba's Socialist Regime. In: *Latin American Perspectives*, 36. (2009) 3. sz. 27–42. DOI: <https://doi.org/10.1177/0094582X09334165>.

Havannai Nyilatkozat

1960 Havannai Nyilatkozat. Havanna, 1960. szeptember 2. In: Kerekes György: *Kubától Chiléig. Forradalmak és ellenforradalmak Latin-Amerikában*. Bp., 1974. 393–400.

Horváth

2016 Horváth Emőke: Nők a kubai forradalomban. Celia Sánchez alakja. In: *Tanulmányok a Karib-térségről*. Szerk.: Horváth Emőke. Bp., 2016. 43–67.

Horváth–Anderle

2000 Horváth Gyula – Anderle Ádám: *Perón – Che Guevara*. Bp., 2000.

Intelligence Memorandum

1966 *Intelligence Memorandum. Cuban Subversive Activities in Africa*. 28 July, 1966. <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP79T00826A001000010067-1.pdf> (letöltés: 2023. február 12.).

J. Nagy

1993 J. Nagy László: A szocialista kísérlettől az iszlám kísértésig. A független Algéria harminc éve (1962–1992). In: *Múltunk*, 38. (1993) 2–3. sz. 131–148.

1994 J. Nagy László: *Az arab országok története*. Szeged, 1994.

2010 J. Nagy László: *Az algériai háború 1954–1962*. Szeged, 2010.

2016 J. Nagy László: Az algériai „specifikus szocializmus” 1962–1978. A Ben Bella–Bumedien kísérlet. In: *A nemzetközi munkásmozgalom történetéből. Évkönyv*, 49. (2016) 28–40.

2021 J. Nagy László: Magyarország és a Közel-Kelet (az arab országok és Izrael), 1947–1989. In: *Magyarország külkapcsolatai (1945–1990)*. Szerk.: Horváth Sándor – Kecskés D. Gusztáv – Mitrovits Miklós. Bp., 2021. 591–615.

Kerekes

1979 Kerekes György: *A kubai forradalom (1959–1975)*. Bp., 1979.

Neuner

2004 Neuner, Thomas: Cuban and the Armed Conflicts (1956–1989). Local Actor or Caught between Bipolar and Colonial Patterns of Politics. In: *Revista de Historia Actual [RHA]*, 2. (2004) 2. sz. 111–125.

Pál–Szilágyi

2021 Pál István – Szilágyi Ágnes Judit: Párbeszéd az ENSZ-ben. Adalékok a Magyarország és Costa Rica közötti kapcsolatfelvétel történetéhez. In: *Világtörténet*, 11. (43.) (2021) 3. sz. 373–379.

Panichelli-Batalla

2017 Panichelli-Batalla, Stéphanie: Cuban Doctors in Sandinista Nicaragua: Challenging Orthodoxies. In: *Oral History*, 45. (2017) 2. sz. 39–49.

Zoubir

1987 Zoubir, Yahia: Soviet Policy toward the Western Sahara Conflict. In: *Africa Today*, 34. (1987) 3. sz. 17–32.

SÁNDOR ROLAND KRAJCSI

RELATIONS BETWEEN CUBA AND ALGERIA IN THE LIGHT OF CUBAN INTERNATIONALISM, 1961–1965

A particular feature of the era following the victory of the Cuban Revolution on 1 January 1959, which was marked by the name of Fidel Castro, was the growing internationalist engagement in the second half of the 1970s. This meant providing both humanitarian and military aid to underdeveloped third world nations struggling for independence or already gaining their freedom. The best known of these are Cuba's involvement in Africa in the 1970s and 1980s in Angola, Mozambique and Ethiopia. But the origins of Cuban internationalist action on the continent go back a decade earlier, to the 1960s. A very important starting point was the support given to the Algerian National Liberation Front (FLN) and its armed force, the National Liberation Army (ALN), which fought for their liberation, and subsequently to Algeria, which became independent from French rule. The aim of this study is to examine the relationship between Cuba and Algeria in the light of Cuban internationalism.

